

יכולה להסתפל בו. גנזו הקדוש ברוך הוא לצדיקים לעתיד לבא והיא מדת פל סחורה שפעולם והוא כח אבן יקרה שקורין סוחרת. ודר ועל מה היא מדת דר, אלא מלמד שלקח הקדוש ברוך הוא מזיוה אחת מאלפים, ובנה ממנה אבן יקרה נאה ומקושטת וכלל בה כל המצות.

בא אברהם וביקש פחו לתת לו, נתנו לו אבן יקרה זו ולא רצה אותה, זכה ונטל מדתו שנאמר (מיכה ז) תתן אמת ליעקב חסד לאברהם. בא יצחק וביקש פחו ונתנו לו, ולא רצה בה. זכה ונטל מדתו שהיא מדת הגבורה דהיינו הפח"ד. דכתיב (בראשית ל"א) וישבע יעקב בפחד אביו יצחק.

בא יעקב ורצה בה ולא נתנוהו לו, אמר ליה הואיל ואברהם מלמעלה ויצחק למטה, אתה תהיה באמצע ותכלול שלשתם דכתיב תתן אמת ליעקב. ומאי אמצע, היינו שלום. והא כתיב תתן אמת ליעקב, אמת ושלום חד הוי. כמה דאת אמר (אסתר ט) דברי שלום ואמת (ישעיה ט"ל) פי שלום ואמת יהיה בימי ויהיינו דכתיב (ישעיה נ"ח) והאכלתיך נחלת יעקב אביך. דהיינו נחלה גמורה דאית ליה חס"ד והפחד והאמת והשלום. ולפיכך אמר (תהלים קי"ח) אבן מאסו הבונים היתה לראש פינה.

אבן מאסו אברהם ויצחק שבנו את העולם, היתה עתה לראש פינה. ולמה מאסו בה והלא נאמר (בראשית כ"ו) יעקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרותי מצותי חקותי ותורותי. מאי משמרותי, אמר מדת חס"ד. כל ימי היות אברהם בעולם לא הצרכתי אני לעשות מלאכתי, שהרי אברהם

בריה יכולה להסתפל בו, גנזו הקדוש ברוך הוא לצדיקים לעתיד לבא, והיא מדת פל סחורה שפעולם, והוא פח אבן יקרה שקורין סחרת ודר. ועל מה היא מדת דר? אלא מלמד שלקח הקדוש ברוך הוא מזיוה אחת מאלפים, ובנה ממנה אבן יקרה נאה ומקושטת, וכלל בה כל המצוות.

בא אברהם וביקש פחו לתת לו, נתנו לו אבן יקרה זו ולא רצה אותה. זכה ונטל מדתו, שנאמר (מיכה ז) תתן אמת ליעקב חסד לאברהם. בא יצחק וביקש פחו, ונתנו לו ולא רצה בה. זכה ונטל מדתו, שהיה מדת הגבורה, דהיינו הפחד, שכתוב (בראשית לא) וישבע יעקב בפחד אביו יצחק. בא יעקב ורצה בה ולא נתנוהו לו. אמר לו, הואיל ואברהם מלמעלה ויצחק למטה, אתה תהיה באמצע ותכלול שלשתם, שכתוב תתן אמת ליעקב. ומהו האמצע? הינו שלום, והרי כתוב תתן אמת ליעקב? אמת ושלום הם אחד, כמו שנאמר (אסתר ט) דברי שלום ואמת, (ישעיה ט"ל) פי יהיה שלום ואמת בימי, והיינו שכתוב (שם נח) והאכלתיך נחלת יעקב אביך. דהיינו נחלה גמורה שיש לו חסד והפחד והאמת והשלום. ולפיכך אמר (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים היתה לראש פינה.

אבן מאסו - אברהם ויצחק, שבנו את העולם, היתה עתה לראש פינה. ולמה מאסו בה, והלא נאמר (בראשית כו) יעקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרותי מצותי חקותי ותורותי? מה זה משמרותי? אמרה מדת חסד: שכל ימי היות אברהם בעולם לא הצרכתי אני לעשות

עמד שם במקומי. וישמור משמרתי, במדה זו היתה מלאכתי שאני מזפה את העולם פלו ואפילו נתחייבו, אני מזפה אותם. ועוד משיכם ומביא בלבכם לעשות רצון אביהם. כל זה עשה אברהם וכתוב (בראשית כ"א) ויטע אשל בבאר שבע. סידר לחמו ומימיו לכל באי עולם והיה מזפה ומדבר על לבם, למי אתם עובדים, עבדו את יי אלהי השמים והארץ. והיה דורש להם, עד שהיו באים ושבים.

ומנרן שאף החיבים היה מזפה, שנאמר המכסה אני מאברהם ואברהם היה יהיה וגו'. אלא אזפהו שיבקש עליהם רחמים ויזפה. וכי אפשר לומר שלא ידע הקדוש ברוך הוא שלא יכלו להנצל. אלא זכותו קאמר. מכאן אמרו בא ליטהר מסייעין אותו. בא ליטמא פותחין לו מאי פותחין לו, אותן הפתוחים תמיד. מצותי חקותי ותורותי, אמר, הואיל ולא חפצתי בה אשמור מצותיה. מאי תורותי, אלא אפילו הוראות ופלפולים שמורים למעלה, הוא ידעם ופלפל וקיימם.

ומאי משם רועה אכן ישראל, הוי אומר צדק העליון. ומאי האור הגדול הצפון, היינו סותרת. והאכן שדרה למטה הימנה נקראת דר, ומאי הוא מידו לו, היינו חמש אצבעות של יד ימין: (עד כאן מההשמטות)

ויהי ערב ויהי בקר יום אחד. ויהי ערב מסטרא דחשף, ויהי בקר מסטרא דאור, ומגו דאנון משתתפי כחדא פתיב יום אחד. רבי יהודה אמר מאי טעמא בכל יומא ויומא כתיב ויהי ערב ויהי בקר. למנדע דהא לית יום בלא לילה ולית

מלאכתי, שהרי אברהם עמד שם במקומי. וישמר משמרתי - במדה זו היתה מלאכתי, שאני מזפה את העולם פלו, ואפילו נתחייבו אני מזפה אותם. ועוד משיכם ומביא בלבכם לעשות רצון אביהם. כל זה עשה אברהם, וכתוב (שם כא) ויטע אשל בבאר שבע. סדר לחמו ומימיו לכל באי עולם, והיה מזפה ומדבר על לבם: למי אתם עובדים? עבדו את ה' אלהי השמים והארץ! והיה דורש להם, עד שהיו באים ושבים.

ומנרן לנו שאף החיבים היה מזפה? שנאמר (שם יח) המכסה אני מאברהם, ואברהם היו יהיה וגומר. אלא אזפהו שיבקש עליהם רחמים ויזפה. וכי אפשר לומר שלא ידע הקדוש ברוך הוא שלא יכלו להנצל? אלא זכותו הוא אמר. מכאן אמרו, בא ליטהר - מסייעין אותו. בא ליטמא - פותחין לו. מה זה פותחין לו? אותם הפתוחים תמיד. מצותי חקותי ותורותי - אמר, הואיל ולא חפצתי בה, אשמור מצותיה. מה זה תורותי? אלא אפילו הוראות ופלפולים שמורים למעלה הוא ידעם ופלפל וקיימם.

ומה זה משם רועה אכן ישראל? הוי אומר, צדק העליון. ומהו האור הגדול הצפון? והינו סותרת. והאכן שדרה למטה הימנה נקראת דר, ומה הוא מידו לו, היינו חמש אצבעות של יד ימין: ע"כ מההשמטות.

ויהי ערב ויהי בקר יום אחד. ויהי ערב - מצד החשף. ויהי בקר - מצד האור. ומתוך שהם משתתפים כאחד, כתוב יום אחד. רבי יהודה אמר, מה הטעם בכל יום ויום כתוב ויהי

לִילָה בְּלֹא יוֹם וְלֹא אֲבֵעוֹן לְאֶתְפָּרֶשֶׂא. אָמַר רַבִּי יוֹסִי הֵהוּא יוֹם דְּנִפְק אֹר קְדַמָּא אֶתְפָּשֵׁט בְּכֻלְהוּ יוֹמֵי, דְּכִתִּיב בְּכֻלְהוּ יוֹם. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר מִשְׁמַע דְּכִתִּיב בְּכֻלְהוּ בְּקָר, וְלֹאוּ בְּקָר אֲלֵא מִסְטָרָא דְאֹר קְדַמָּא. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר יוֹמָא קְדַמָּא אֲזִיל עִם פְּלָהוּ וְכֻלְהוּ בֵּיהּ, בְּגִין לְאַחֲזָא דְלֹאוּ בְּהוּ פִירוּדָא וְכֻלָּא חַד.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אֹר, יְהִי (ד"א ל"ג אור) אֶתְפָּשֵׁטוּתָא דְהָאֵי אֹר לְתַתָּא, וְאֵלִין אֲנוּן מְלֹאכִין דְאֶתְבְּרִיאוּ בְיוֹמָא קְדַמָּא אֵית לֹון קִיּוּמָא לְאֶתְקִימָא לְסִטְר יְמִינָא. וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאֹר כִּי טוֹב. אֶת לְאֶתְכַלְלָא אֶסְפֵּקְלָרְיָא דְלֹא נִהְרָא עִם אֶסְפֵּקְלָרְיָא דְנִהְרָא דְאֶתְמַר (ד"א ב"ה) כִּי טוֹב. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אֶת לְאֶתְכַלְלָא (ד"א לֵאבְלָא) וְלֹאֶסְגָּא כֻלְהוּ מְלֹאכִין דְאֶתְיִין מִסְטָרָא דְאֹר דָּא, וְכֻלְהוּן נִהְרִין כְּקַדְמִיתָא בְקִיּוּמָא שְׁלִים:

יְהִי רְקִיעַ בְּתוֹף הַמַּיִם, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּהָאֵי אֶתְפָּרְשׁוּ מִיִּין עֲלָאִין מִמִּיִּין תַּתָּאִין. רְקִיעַ פְּשִׁיטוּתָא דְמִיִּין וְהָא אֶתְמַר. וַיְהִי מִבְּדִיל בֵּין מִיִּין עֲלָאִין לְתַתָּאִין:

וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת הַרְקִיעַ. בְּסִגְיָאוּ עֲלָא. וַיְהִי רְקִיעַ לָא כְּתִיב, אֲלֵא וַיַּעַשׂ, דְאֶסְגִּי לִיה בְּרַבּוּ סִגְיָא. אָמַר רַבִּי יִצְחָק בְּשֵׁנֵי אֶתְבְּרִי גִיְהֵנָם לְחִיבֵי עֲלָמָא, בְּשֵׁנֵי אֶתְבְּרִי מַחְלוּקָת. בְּשֵׁנֵי לָא אֶשְׁתְּלִים בֵּיה עֲבִידְתָּא, וּבְגִין כֶּף לָא כְּתִיב בֵּיה כִּי טוֹב, עַד דְאֶתָּא יוֹם תְּלִיתָא וְאֶשְׁתְּלִים בֵּיה עֲבִידְתָּא, בְּגִין כֶּף כִּי טוֹב תְּרִי זְמַנִּי, חַד עַל אֶשְׁלָמוֹת עֲבִידְתָּא דְיוֹם שְׁנִי, וְחַד לְגַרְמִיָּה. בְּיוֹם תְּלִיתָאֵי אֶתְתַּקֵּן יוֹם שְׁנִי וְאֶתְפָּרֶשׁ בֵּיה מַחְלוּקָת. וּבֵיה אֶשְׁתְּלִימוּ רַחֲמֵי עַל חִיבֵי גִיְהֵנָם. בְּיוֹמָא תְּלִיתָא

עָרַב וַיְהִי בְקָר? לְדַעַת שְׁהַרִי אֵין יוֹם בְּלִי לִילָה וְאֵין לִילָה בְּלִי יוֹם, וְלֹא צְרִיכִים לְהַפְרֹד.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אוֹתוּ הַיּוֹם שְׁיַצָּא אֹר רֵאשׁוֹן, הַתְּפָשֵׁט בְּכֻל הַיָּמִים, שְׁכַתוּב בְּכֻלָּם יוֹם. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מִשְׁמַע שְׁכַתוּב בְּכֻלָּם בְּקָר, וְאֵין בְּקָר אֲלֵא מִצַּד שֶׁל אֹר רֵאשׁוֹן. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, יוֹם רֵאשׁוֹן הוֹלֵךְ עִם פְּלָם, וְכֻלָּם בּוּ, כְּדֵי לְהַרְאוֹת שְׁאֵין בְּהֵם פִּירוּד וְהַכֵּל אַחַד.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אֹר, תְּהִיָּה הַתְּפָשֵׁטוֹת הָאֹר הַזֶּה לְמַטָּה, וְאֵלֵה הֵם הַמְּלֹאכִים שְׁנִבְרָאוּ בְיוֹם הָרֵאשׁוֹן, יֵשׁ לְהֵם קִיּוּם לְהַתְקִים לְצַד יְמִין. וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאֹר כִּי טוֹב, אֶת - לְכַלֵּל אֶת הָאֶסְפֵּקְלָרְיָה שְׁלֹא מְאִירָה עִם אֶסְפֵּקְלָרְיָה מְאִירָה, שְׁנֵאמַר [בז] כִּי טוֹב. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אֶת - לְכַלֵּל [להכליל] וְלְרַבּוֹת אֶת כָּל הַמְּלֹאכִים שְׁבָאִים מִצַּד הָאֹר הַזֶּה, וְכֻלָּם מְאִירִים כְּבַתְחִלָּה בְּקִיּוּם שְׁלָם.

יְהִי רְקִיעַ בְּתוֹף הַמַּיִם. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בְּזַה נִפְרְדוּ מִיָּם עֲלִיוֹנִים מִמַּיִם תַּחְתּוֹנִים. רְקִיעַ - הַתְּפָשֵׁטוֹת הַמַּיִם, וְהַרִי נֶאֱמַר. וַיְהִי מִבְּדִיל - בֵּין מִיָּם עֲלִיוֹנִים לְתַחְתּוֹנִים.

וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת הַרְקִיעַ - כְּמַעֲלָה עֲלִיוֹנָה. וַיְהִי רְקִיעַ לֹא כְּתוּב, אֲלֵא וַיַּעַשׂ, שְׁהַגְדִּיל אוֹתוֹ בְּגִדְלוֹת רַבָּה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, בְּשֵׁנֵי נִבְרָא גִיְהֵנָם לְרִשְׁעֵי הָעוֹלָם. בְּשֵׁנֵי נִבְרָא מַחְלָקָת. בְּשֵׁנֵי לֹא נִשְׁלַם בּוּ הַמַּעֲשֶׂה, וְלִכְּן לֹא כְּתוּב בּוּ כִּי טוֹב, עַד שְׁבָא יוֹם שְׁלִישִׁי וְנִשְׁלַם בּוּ הַמַּעֲשֶׂה. מִשּׁוּם כֶּף כִּי טוֹב פְּעַמִּים, אַחַד עַל הַשְּׁלָמַת הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל יוֹם שְׁנִי, וְאַחַד לְעֲצוּמוֹ. בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי הַתְּתַקֵּן הַיּוֹם הַשְּׁנִי

מִשְׁתַּפְּכִין שְׂבִיבִין דְּגִיְהֵנָם. בְּגִינֵי כֶּךָ אֲתַפְּלִיל
בֵּיהּ יוֹם שְׁנֵי וְאַשְׁתְּלִים בֵּיהּ.

וּנְבַדְלָהּ בּוּ מַחְלֶקֶת, וּבּוּ
הַשְׁתַּלְמוּ רַחֲמִים עַל רִשְׁעֵי
הַגִּיְהֵנָם. בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
מִשְׁתַּכְּכִים שְׁלֵהֲבוֹת הַגִּיְהֵנָם.
מִשּׁוּם כֶּךָ נִכְלַל בּוּ שְׁנֵי וְנִשְׁלַם
בּוּ.

רַבִּי חֲזִיא הוּהּ יְתִיב קָמִיה דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן,
אָמַר לִיהּ הָאִי אֹר בַּיּוֹם רֵאשׁוֹן וְחֻשְׁף
בַּיּוֹם שְׁנֵי וְאַתְּפָרְשׁוּ מִיָּא וּמַחְלוֹקֶת הוּהּ בֵּיהּ,
אֲמַאי לָא אֲשְׁתְּלִים בַּיּוֹם רֵאשׁוֹן דְּהָאִי יִמְיָנָא
כְּלִיל לְשִׁמְאָלָא, אָמַר לִיהּ עַל דָּא הוּהּ
מַחְלוֹקֶת, וְתִלְיָתָא בְּעֵי לְמִיעַל בִּינְיָיְהוּ
לְאַכְרַעָא וְלֹא סָגָאָה בְּהוּ שְׁלָם:

רַבִּי חֲזִיא הָיָה יוֹשֵׁב לִפְנֵי רַבִּי
שְׁמַעוֹן. אָמַר לוֹ, אֹר זֶה בַּיּוֹם
רֵאשׁוֹן, וְחֻשְׁף בַּיּוֹם שְׁנֵי, וְנִפְרְדּוּ
הַמִּים וּמַחְלֶקֶת הֵיטָה בּוּ, לְמָה
לָא נִשְׁלַם בַּיּוֹם הָרֵאשׁוֹן, שְׁהָרִי
יִמִּין כּוֹלֵל אֶת הַשְּׁמָאָל? אָמַר לוֹ,
עַל זֶה הֵיטָה מַחְלֶקֶת, וְשְׁלִישִׁי
רָצָה לְהַכְנִס בִּינְיָיְהוּ לְהַכְרִיעַ
וְלְהַרְבּוֹת בְּהֵם שְׁלוֹם.

תַּדְרֵשׂא הָאָרְץ דְּשָׂא, אֲתַחֲבֹרְתָא דְמִיין
עַלְאִין בְּתַתְּאִין לְמַעַבְד פִּירִין. מִיין
עַלְאִין (ד"א פִּירִין וְרַבִּין) וְעַבְדֵי אִיבִין, וְתַתְּאִי קָרְאִין
לֹון לְעַלְאִין כְּנוֹקְבָא לְגַבֵּי דְכוּרָא, בְּגִין דְּמִיין
עַלְאִין דְּכוּרִין וְתַתְּאִי נוֹקְבִין.

תַּדְרֵשׂא הָאָרֶץ דְּשָׂא - הַתְּחִבְרוֹת
שֶׁל מַיִם עֲלִיוֹנִים בְּתַחְתּוֹנִים
לְעֵשׂוֹת פְּרוֹת. מַיִם עֲלִיוֹנִים (ד"א
פִּירִים וְרַבִּים) וְעוֹשִׂים פְּרוֹת,
וְהַתְּחִיבְרוֹת קוֹרְאִים לְהֵם
לְעֲלִיוֹנִים כְּנוֹקְבָא לְזִכְרָא, מִשּׁוּם
שְׁמַיִם עֲלִיוֹנִים זְכָרִים,
וְתַחְתּוֹנִים נְקִבִים.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר כֹּל דָּא הוּא לְעִילָא וְהוּא
לְתַתָּא. אָמַר רַבִּי יוֹסִי אִי הָכִי אֱלֹהִים
דְּקָא אֲמָרִין (ד"א אָמַר) מָאֵן אֱלֹהִים,
(ד"א ל"ג אֱלֹא אֱלֹהִים
סְתָם) אֱלֹהִים סְתָם. אֱלֹא לְתַתָּא אִיהוּ תוֹלְדוֹת,
(ד' טו
ע"ב) כְּמָה דָּאֵת אָמַר אֱלֹה תוֹלְדוֹת הַשְּׁמַיִם
וְהָאָרְץ בְּהַבְרָאָם וְאִמְרִינָן בְּה' בְּרָאָם, וְהָהוּא
(כ"א דְלְעִילָא) לְעִילָא אָבְהָן דְּכֹלָא הוּא אִיהִי
עַבְדִּתָּא, וְעַל דָּא אֲרַעָא עַבְדַּת תוֹלְדוֹת, דְּהָא
הִיא מִתְעַבְרָא כְּנוֹקְבָא מִן דְּכוּרָא.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, כֹּל זֶה הוּא
לְמַעְלָה וְהוּא לְמַטָּה. אָמַר רַבִּי
יוֹסִי, אִם כֶּךָ, אֱלֹהִים שְׁאֲמָרְנוּ (ד"א
אָמַר) מִי הָאֱלֹהִים? (ד"א אֱלֹא אֱלֹהִים
סְתָם) אֱלֹהִים חַיִּים לְמַעְלָה. וְאִם
תֹּאמַר אֱלֹהִים לְמַטָּה סְתָם, אֱלֹא
לְמַטָּה הוּא תוֹלְדוֹת, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר
אֱלֹה תוֹלְדוֹת הַשְּׁמַיִם וְהָאָרְץ
בְּהַבְרָאָם. וְאִמְרִינוּ בְּה' בְּרָאָם.
וְאוֹתוֹ (שְׁלִמְעֵלָה) לְמַעְלָה אָבִיָּהֶם
שֶׁל הַכֹּל הוּא, הִיא הָעֵשֶׂשֶׂה, וְעַל
זֶה הָאָרְץ עוֹשֶׂה תוֹלְדוֹת, שְׁהָרִי
הִיא מִתְעַבְרַת כְּנוֹקְבָא מִן הַזְּכָר.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר כֹּל חִילִין הוּוּ בְּאַרְעָא וְלָא
אֲפִיקַת חִילָהָא וְאַנּוּן תוֹלְדוֹתֶיהָ עַד יוֹם
(חַמִּישִׁי) הַשְּׁשִׁי דְכְּתִיב תוֹצֵא הָאָרְץ נֶפֶשׁ חַיָּה,
וְאִי תִימָא וְהָא כְּתִיב וְתוֹצֵא הָאָרְץ דְּשָׂא. אֱלֹא
אֲפִיקַת תְּקוּן חִילָהָא לְאַתִּישְׁבָא כְּדָקָא יָאוֹת
וְכֹלָא הוּהּ גְּנִיז בְּהַ עַד דְּאַצְטְרִיף. דְּהָא
בְּקַדְמִיתָא כְּתִיב צְדִיָּא וְרִיקְנָא כְּתַרְגוּמוֹ,
אֱלֹא הוֹצִיאָה תְּקוּן כַּחוֹתֶיהָ כְּדִי לְהַתִּישְׁב כְּרָאוּי, וְהַכֹּל הִיָּה גְּנוּז בְּהַ עַד שְׁהַצְטְרִף. שְׁהָרִי